

Περὶ τῆς κόμησας Ποτότσκα, περὶ ἧς ὁ λόγος κατωτέρω, ἐδημοσιεύθησαν διάφοροι πραγματεῖαι εἰς πλείστα γερμανικὰ περιοδικὰ συγγράμματα καὶ μάλιστα εἰς τὰ ἄριστα αὐτῶν, Ueber Land und Meer, Jahrbuch καὶ ἄλλα. Ὡς ἐπὶ τὸ πλείστον ὅμως αἱ δημοσιεύσεις αὐταὶ διακρίνονται ἐπὶ τῶν πρὸς τὸ μυθιστορεῖν ἔρωτι τῶν γραφόντων, περιέχουσι δὲ πολλὰ ξένα ἐπισημῶδη. Ἐκτενὴ περιγραφήν τῶν κατὰ τὴν κόμησσαν Ποτότσκα εὐρίσκει τις καὶ ἐν τῇ ἱστορίᾳ τοῦ ὑπὲρ ἀνεξαρτησίας ἀγώνος τῆς Γερμανίας τοῦ Pöszler καὶ ἐν τῇ λεξικῇ τοῦ Wurzbach, ὅστις ὅμως ἀμφιβάλλει περὶ τῆς ἀuthenticότητος τῶν παραδόσεων τῶν ἀναφερομένων εἰς τὸν βίον αὐτῆς. Οὐδεμία ὅμως ἀμφιβολία ὑπάρχει ὅτι ἡ ἑλληνὶς τὸ γένος καὶ ὅτι ἔφρασε ποτε τὸ ὄνομα de Witt. Προσέτι πολλοὶ διαδεδαιώσαν, ὅτι τὰ ἔγγραφα τὰ μαρτυροῦντα ὑπὲρ τῆς ἀληθείας τῶν ἐπισημῶδων, ὧν μυσία γίνεται καὶ ἐν τῇ ἐπομένῃ βιογραφίᾳ, εὐρίσκονται ἡμέτερον εἰς χεῖρας τῶν ἀπογόνων τοῦ κόμητος Ποτότσκα.

ΠΕΡΙΠΕΤΕΙΑΙ ΩΡΑΙΑΣ ΕΛΛΗΝΙΔΟΣ

Η ΚΟΜΗΣΣΑ ΠΟΤΟΤΣΚΑ

[Ἑβάνισμα.]

Ὁχρά τις χρωστηρόγραφος εἰκὼν κρέμαται, μεταξὺ πολλῶν ἄλλων σκιαγραφιῶν, ἐν τῷ παρρητήματι τοῦ νέου ἐν Βερολίῳ μουσείου, ἔνθα εἰσὶν ἀποτεθησχυρισμένα τὰ ἀριστουργήματα τῆς χαλκογραφίας. Πρὸ πολλοῦ ἐφείλκυεν ὁ πίναξ οὗτος τὴν προσοχὴν τῶν εἰδημόνων καὶ τῶν ἐραστῶν τῶν ὠραίων τεχνῶν. Πάντοτε σχεδὸν βλέπει τις ἰσταμένους πρὸ αὐτοῦ, μετὰ τῆς παρασκευῆς των, ζωγράφους ἀμφοτέρων τῶν φύλων, οἵτινες διὰ ζωπρῶν χρωμάτων ἀντιγράφουσι τὴν ἐσθεσμένην εἰκόνα. Παρίσχησι δὲ αὕτη κεφαλὴν γυναικὸς, ἐξόχου, ἢ μᾶλλον εἰπεῖν, μυθώδους καλλονῆς. Ἐπὶ μορφῆς ὡς μάρμαρον λευκῆς ἀπαστράπτουσι ἀκτινοβόλοι μέλανες ὀφθαλμοί· ῥίς ἑλληνικωτάτη τὸν ῥυθμὸν, ὡσεὶ ἦν εἰργασμένη ὑπ' αὐτοῦ τοῦ Πραξιτέλους, παρειαὶ ὁμοιάζουσαι πρὸς λευκόχροα ῥόδα, καὶ χεῖλη πρὸς ἀλκυκα πορφυροῦν ἐπιθέτουσι τὴν σφραγίδα τῆς τελειότητος. Ἡ μέλαινα καλλιπλόκαμος κόμη περιβάλλει ὡς πυκνὸς πέπλος τὴν χαρίεσσαν μορφήν, φέρουσα, ὡς μόνον στολισμὸν, ἀφελῶς περιδεδεμένην κυανῆν ταινίαν. Ὅταν βλέπῃ τις τὴν εἰκόνα τῆς ἠρωίδος ταύτης ἐκτεθειμένην εἰς τὰς ὑέλους μεταξὺ ἄλλων ἀριστοτεχνημάτων, ἀποκλίνει νὰ ἐκλάβῃ αὐτὴν ὡς λαμπρὰν ἐπιπόνησιν καλλιτέχνου· καὶ μ' ὅλον τοῦτο, αὕτη ἀνηκέ ποτε εἰς τὴν πραγματικότητα. Καὶ τῷ ὄντι ἤθελέ τις πιστεύσει ὅτι καὶ αὐταὶ αἱ περὶ τῆς τύχης τοῦ πρωτοτύπου διαδόσεις ἀπορρέουσιν ἐκ τῆς χώρας τῶν ὄνειρων. Αἱ περιπέτειαι αὐτῆς εἶναι τόσον παράδοξοι, τόσον ἀπίθανοι, ὥστε ὁμοιάζουσι πρὸς παράτολμον μυθιστόρημα.

Ἡ κόμησσα Σοφία Ποτότσκα (Potoeka), ὡς ὀνομάζεται ἡ ὠραία αὕτη γυνὴ, ἐκίνησε τὸν θαυμασμὸν τῶν διασημοτέρων αὐτῆς συγχρόνων, τοῦ κόμητος de la Garde, τοῦ πρίγκηπος Ligne, τοῦ Κ^{ου} von Varnhagen καὶ ἄλλων. Κατὰ τὰς μαρτυρίας δὲ αὐτῶν ἀφηγούμεθα ἀπλῶς τὸν βίον τῆς, ἄνευ ξένων καλλωπισμῶν.

Περὶ τὸ ἔτος 1786 ἦν ἐν Κωνσταντινουπόλει πρεσβευτὴς τῆς Γαλλίας ὁ κύριος du Barry. Διερχόμενος δὲ ποτε μίαν τῶν ῥυπαρωτέρων ἀγυῶν τῆς ὀθωμανικῆς πρωτεύουσος συνήτησεν ὁμάδα μικρῶν παιδιῶν, τὰ ὅποια ἔπαιζον. Μεταξὺ δὲ αὐτῶν μεγίστην τῷ προϋξένησεν ἐντύπωσιν χαριέστατόν τι κοράσιον, δεκατετραετὲς τὴν ἡλικίαν. Τὸ εὐγενὲς καὶ λεπτοφυὲς ἀνάστημα τῆς νεάνιδος, ὡς καὶ ὁ κανονικὸς τύπος τοῦ προσώπου αὐτῆς ἐμαρτύρουσαν ἀλανθάστως ὑπὲρ τῆς γνησίας ἑλληνικῆς καταγωγῆς τῆς. Ὁ πρεσβευτὴς, καταγοητευθεὶς ὑπὸ τοῦ ἐξαιρετικοῦ κάλλους τοῦ κορασίου, ἀπεφάσισε πάραυτα νὰ υἰοθετήσῃ αὐτό· ἀνεζήτησεν ὅθεν τοὺς γονεῖς του καὶ προσέφερεν αὐτοῖς ποσὸν τι χρημάτων, ὅπως ἐμπιστευθῶσιν αὐτῷ τὴν θυγατέρα των.

Ἐπειδὴ δὲ ἦτο ἀνὴρ ὑψηλῆς περιουσίας, οἱ πένητες γονεῖς ἐνέδωκαν ἄνευ πολλῶν δισταγμῶν, ἐπὶ τῷ ὄρω ὅτι ἡ θυγάτηρ των ἤθελε τύχει ἐπιμελημένης ἀνατροφῆς. Ἡ τιμὴ τῆς μικρᾶς Σοφίας δὲν ὑπερέβαινε τὸ εὐτελὲς ποσὸν τῶν 1,500 γροσιῶν. Ἐν τούτοις αὕτη ἔμενον νύχταρ στήμενη ἐν τῷ μεγάρῳ τῆς γαλλικῆς πρεσβείας. Τῇ ἐδόθησαν παιδαγωγὸς καὶ πολυτελεῖ ἑνδύματα, οἱ δὲ συγγενεῖς τῆς τὴν ἐπισκέπτοντο συνεχῶς. Μετὰ δύο ἔτη ἡ Σοφία ἐξέμαθε τὴν γαλλικὴν, ἀπέκτησε δὲ τὰς ἀπαιτουμένας γενικὰς γνώσεις, τὸν τοῦ ἥθους εὐπροσηγορίαν, τὴν περὶ τοῦς τρόπους κομψότητα ὡς καὶ τὴν ἔξιν τῆς ἐν τῇ ἀνωτάτῃ κοινωνίᾳ καθιερωμένης ἔθιμοτυπίας· ἀλλ' ἡ τύχη αὐτῆς ὑπέστη ταχέως μεγίστην μεταβολήν.

Ὁ γάλλος πρεσβευτὴς ἀνεκλήθη ἀπὸ τὴν ἐν Κωνσταντινουπόλει θέσιν του, ὅπως ἀνατεθῆ αὐτῷ σπουδαιότερα ἐντολὴ ἐν Βερολίῳ καὶ Βερολίῳ. Παρέλαβε δὲ ἄκουσταν καὶ ἀδημονοῦσαν μεθ' ἑαυτοῦ τὴν Σοφίαν, ἥτις ἦτο ἀπαρμύθητος ἐπὶ τῇ στερήσει τῆς μητρὸς τῆς. Ἡ ὑπὲρ πᾶσαν φαντασίαν ἐπίπονος ὁδοιπορία, ἐγένετο διὰ τῆς εὐρωπαϊκῆς Τουρκίας. Ἐν τῇ παρά τὰ ῥωσικὰ σύνορα κωμοπόλει Ποδόλσκι ὁ κύριος du Barry διέκοψε τὴν κοπιώδη πορείαν του πρὸς μικρὰν ἀναψυχὴν, συνῆψε δὲ πολλὰς σχέσεις μετὰ τοῦ φρουράρχου, τοῦ στρατηγοῦ Ἰωάννου de Witt, ἀπογόνου τοῦ περιφανοῦς ἐκείνου ἀρχοντος τῆς Ὀλλανδίας. Ὁ Ἰωάννης de Witt, εὐσωμος καὶ γενναῖος ἀξιωματικὸς, καίπερ πολὺ πρεσβύτερος αὐτῆς, ἠγάπησεν ἐμμανῶς τὴν ὠραίαν Ἑλληνίδα. Ἐπωφεληθεὶς δὲ ἡμέραν τινὰ τῆς ἀπουσίας τοῦ πρεσβευτοῦ, ὅστις εἶχεν ἐξέλθει εἰς μακρυνὸν περίπατον, ἔκλεισε τὰς πύλας τοῦ φρουρίου, ἀνείλκυσε τὰς γεφύρας καὶ προσκαλέσας τὸν ἱερέα τοῦ στρατώνος ἐπέταξεν αὐτῷ, τῇ συναίρεσει τῆς Σοφίας, νὰ τελήσῃ πάραυτα τὸ μυστήριον τοῦ γάμου. Ἐπιστρέψας ὁ κύριος du Barry εὗρε τὴν εἵσοδον ἀ-

πηγορευμένην' ὁ δὲ στρατηγὸς de Witt πέμψας αὐτῷ τὰς ἀμάξας, τὰς ἀποσκευάς του, τὰ κατὰ καιροὺς πρὸς τὴν Σοφίαν δῶρά του, ὡς καὶ αὐτὸ τὸ ποσόν, ὅπερ ὑπῆρξέ ποτε τὸ ἀντίτιμον αὐτῆς, συνεβούλευσε τῷ ἐξηγηρωμένῳ πενθερῷ του νὰ ἀναχωρήσῃ ὅτι τάχιον. Ἡ Σοφία ὅμως διεβίβασεν αὐτῷ εὐχρησθήριον ἐπιστολὴν, ἐκφράζουσα τὴν εὐγνωμοσύνην της διὰ τὴν μέχρι τοῦδε πρὸς αὐτὴν πατρικὴν στοργὴν του καὶ ἐξ αὐτῆς ἀρούσα τὴν ἐλπίδα ὅτι ἤθελε τύχει συγγνώμης διὰ τὴν λύπην, τὴν ὁποίαν τῷ προὔξενεν. Ἄλλ' ὅμως αἱ φιλοφρονητικαὶ αὐταὶ ἐκδηλώσεις δὲν ἔσχυσαν νὰ καταπραῖνωσι τὴν ὀργὴν τοῦ πρεσβευτοῦ. Ὁ ἰδιότροπος καὶ δεσποτικὸς γέρον, πνέων μένεα κατὰ τοῦ αὐθάδους γαμβροῦ του, ἠναγκάσθη νὰ ἐννοήσῃ ὅτι δὲν εἶχεν οὐδὲν δικαίωμα ἐπὶ τῆς θετῆς θυγατρὸς του, νενυμφευμένης ἤδη οὔσης. Ἠσπάσθη ὅθεν, ἐκὼν ἄκων, τὴν γνώμην τοῦ Ἰωάννου de Witt καὶ ἐπικηλῆθε μόνος εἰς Παρισίους.

Οἱ νεόνυμφοι ἐξῶν λίαν εὐτυχεῖς· μετὰ παρέλευσιν ἔτους ἀπέκτησαν υἱόν, ὅστις βραδύτερον, ὡς στρατηγὸς, παρέστη κατὰ τὴν ἐν Βιέννῃ σύνοδον (1814), προκαλέσας τὸν θαυμασμόν ἀπάντων διὰ τῆς ἐκτάκτου ἀρρενωπῆς καλλονῆς του.

Ἡ ὠραία Σοφία εἰσήχθη παρὰ τοῦ συζύγου τῆς εἰς τὴν ἀνωτάτην κοινωνίαν· ὁ de Witt ἠγάπα νὰ δεικνύῃ τὴν γυναῖκά του καὶ νὰ ἐναθρόνηται ἐπ' αὐτῆ. Πάντες ἔκλινον γόνυ πρὸ αὐτῆς. Ἡγεμόνες, ποιηταί, ζωγράφοι, γλύπται, πάντες ἔμμενον κατεγορητευμένοι ὑπὸ τῆς καταπληκτικῆς καλλονῆς της. Τὸ βλέμμα αὐτῆς εἶχε τι τὸ ἐπιτακτικόν, ὡς τροπαιοῦχου νικητοῦ, πεποιθότος ἐπὶ τὴν εὐνοίαν τῆς τύχης. Ὁ ματαιόφρων στρατηγὸς νύφραίνετο ἐπὶ τοῖς θριάμβοις τῆς συζύγου του, ἐπαναπαυόμενος ἐπὶ τῆ ἐλπίδι ὅτι ποτὲ δὲν ἤθελεν ἀνακαλύψει ἀκάνθας εἰς τὸ περιληγμένον αὐτοῦ ῥόδον. Θυμιάζων αὐτὴν ἀπεθαύμαζε καὶ ἑαυτὸν, ὅτι, καίπερ ὢν ἐν προκεχωρημένῃ ἡλικίᾳ, ἔλαβε σύζυγον τὴν καλλίστην τῶν γυναικῶν τῆς ὑψηλίου. Πλὴν ἡ εὐτυχία αὐτοῦ δὲν διήρκεσεν ἐπὶ πολὺ. Καὶ ἔμμενε μὲν ἡ Σοφία κατ' ἀρχὰς ἀπαθὴς πρὸς τὰς περιστοιχούσας αὐτὴν κολακείας, μὴ ἀξιούσα προσοχῆς τὸ σμῆνος τῶν θαυμαστῶν της, ἐγνώρισεν ὅμως μετέπειτα τὸν κόμητα Φήλικα Ποτότσκη. Οὗτος ἦν ὁ πρῶτιστος καὶ κραταιότατος τῶν ἐν τῇ Αὐλῇ τῆς Πετρούπολεως μεγιστάνων, διαπρέπων μεταξὺ πάντων ὡς ἐκ τῆς εὐειδοῦς μορφῆς του, τῆς κομψότητος καὶ εὐγενείας τῶν ἡθῶν καὶ ἐν ἐνὶ λόγῳ, διὰ πάντων τῶν ἀγαθῶν τῆς τύχης καὶ τοῦ γένους. Ὑπερμέτρως δὲ πλούσιος ὢν ὁ κόμης δὲν ἦτο εἰθισμένος νὰ ἐπιβάλλῃ σιγὴν εἰς τὰς ἐπιθυμίας του. Μαθὼν λοιπὸν ὅτι ἡ περικαλλὴς καὶ θελατικὴ αὐτῆ γυνὴ ἀντηλλάγη ποτὲ ἐπὶ χρυσῷ, ἀπεφάσισε νὰ κάμῃ καὶ αὐτὸς τὴν δοκιμὴν. Θέ-

σας ὅθεν ἐντὸς κιβωτίου δύο ἑκατομύρια φλωρινίων, ἐντὸς δὲ ἄλλου δύο πιστόλια πλήρη, ἔσπευσε μετ' αὐτῶν πρὸς τὸν στρατηγὸν de Witt, ὅστις, κατὰ θετικὰς πληροφορίας, διετέλει τότε ἐν μεγίσταις οικονομικαῖς δυσχεραῖαις. Βεβαίως δὲν ἦτο δύσκολον νὰ ἐκλέξῃ τις μεταξὺ τῶν δύο κιβωτίων, ἀλλ' ὁ στρατηγὸς ἐννοήσας ἐκ τῆς μελαγχολίας τῆς συζύγου του, ὅτι καὶ αὐτὴ συνεπάθει κρυφίως πρὸς τὸν κόμητα Ποτότσκη, προὔτιμησε τὸ ἐπαγωγὸν ἀργύριον, ἀντὶ νὰ δράμῃ εἰς τὸ πεδίον τῆς τιμῆς.

Χαίρων τὴν εὐνοίαν τῆς αὐτοκρατορίας Αἰκατερίνης ὁ κόμης κατῳρῆσεν εὐκόλως νὰ ἐκδοθῇ παρ' αὐτῆς ψήφισμα διαζυγίου, συνυπογραφέντος ὑπὸ τε τῆς Σοφίας καὶ τοῦ ἀνεξικάκου γέροντος de Witt. Μετ' ὀλίγον δὲ ὁ κόμης Ποτότσκη, περιβαλὼν τὴν νεκρὰν σύζυγόν του δι' ἡγεμονικῆς πολυτελείας, τὴν ὠδήγησεν εἰς τὴν Αὐλὴν τῆς Πετρούπολεως, ἔνθα ἐπωνόμασαν αὐτὴν «ἀκτινοδόλον Νηρηίδα» ὡς ἐκ τῆς πληθῆος τῶν ἀδαμάντων, οἵτινες πάντοτε περιεκόσμουσαν αὐτήν. Μέχρι τῆς σήμερον ἐξυμνεῖ ἡ φήμη περιδέραιόν τι τῆς κομῆσης, συγκείμενον ἐξ ἑκατὸν μαργαριτῶν ἰσομεγέθων πρὸς λεπτοκάρυκα, τοὺς ὁποίους ὁ βαθύπλουτος κόμης συνήγαγεν ἐκ τῶν ἄκρων τῆς γῆς. Ἡ τιμὴ ἐκάστου αὐτῶν ἀνήρχετο εἰς 4000 λουδοβίκεια. Ἡ αὐτοκράτειρα Αἰκατερίνη ὑπερηγάπα τὴν Σοφίαν· ἐσκέφθη μάλιστα νὰ ἐγκαθιδρύσῃ αὐτὴν βασιλίσειαν τῆς Πολωνίας ἐξ εὐγνωμοσύνης πρὸς τὸν κόμητα, ὅστις ἐστράτευσε τότε κατὰ τῆς πατρίδος του ὑπὲρ τῶν συμπεφόντων τῆς ῥωσικῆς δυναστείας. Εἰς χορὸν τινα ἀποβαλοῦσα ἡ Αἰκατερίνη τὸ ἑκυτῆς διάδημα, ἐπέθηκεν αὐτὸ ἐπὶ τῆς κεφαλῆς τοῦ κόμητος, λέγουσα: «Ἰδοὺ ὠραῖον στέμμα διὰ τὸν βασιλέα τῆς Πολωνίας!»

Ἐν τούτοις ὁ κόμης Ποτότσκη μετὰ τὸν δεῦτερον διαμελισμὸν τῆς πατρίδος του ἐγκατέλιπε τὴν Αὐλὴν τῆς Ῥωσσίας, καὶ προσεπάθησε, πλὴν εἰς μάτην, νὰ ἐπικρατήσῃ τὴν συμπάθειαν καὶ ἐμπιστοσύνην τῶν συμπατριωτῶν του. Οὗτοι ἐδήμεισαν τὰ κτήματά του καὶ ἀπεποιήθησαν περιφρονητικῶς τὴν σύμπραξίν του εἰς τὰν ὑπέρτατον περὶ ὑπάρξεως ἀγῶνα. Ἀφ' οὗ ὅμως ἠττήθη ὁ Κοσιουσκος (Kosciusko) εἰς τὴν ἐν Ματσειγιόβιτς (Maciejowice) μάχην, καὶ ἀνεφώνησε μὲ διάτρητον στήθος τὸ σπαραξικάρδιον ἐκεῖνο: «Finis Poloniae», ὁ κόμης Ποτότσκη καὶ πάλιν ἐπεζήτησε τὴν εὐνοίαν τῆς αὐτοκρατορίας, ἐλπίζων νὰ τῷ ἀποδοθῶσι συνάμα καὶ αἱ ἀπέραντοι αὐτοῦ ἰδιοκτησίαι. Κατορθώσας δὲ νὰ διευθετήσῃ ἐκ νέου τὴν κολοσσιαίαν περιουσίαν του ἀπεβίωσε τῷ 1805. Εἶχεν ἀποκτήσει ἐκ τῆς ὠραίας συζύγου του δύο υἱοὺς, τῶν ὁποίων οἱ ἔγγονοι ζῶσι τὴν σήμερον ἐτι ἐν Ῥωσσίᾳ. Εἷς ἐξ αὐτῶν ἦτο προσκεκολλημένος εἰς τὴν ἀκολουθίαν τῆς αὐτοκρατορίας

τῆς Γερμανίας, κατὰ τὰς ἐν Βιέννῃ τελευτὰς, ἐν καιρῷ τῆς ἐκθέσεως τοῦ 1873. Τὰ ἐν Γαλλικῇ ὁμῶς κτήματα αὐτῆς ἀπώλεσεν ἡ οἰκογένεια τῶν Ποτότσκι τῷ 1830, διότι οἱ τότε κόμητες μετέσχον τῆς ἀτυχοῦς ἐκείνης ἐπαναστάσεως· ἐγένοντο δὲ ἅπαντα ἰδιοκτησίᾳ τοῦ κράτους ὑπὸ τὸ ὄνομα Σοφιδόγκα.

Ἡ Σοφία ἐναπέμεινε χήρα ἐν τῇ ἀκμῇ τοῦ κάλλους αὐτῆς, οὐσὶ μάλιστα τριακονταετίς, ἀλλὰ δὲν ὑπανδρεύθη. Δὲν ἀφιέρωσεν ὅμως διὰ τοῦτο τὸν βίον τῆς εἰς πένθιμον καὶ μονήρη ἡσυχίαν, ἀλλὰ, καὶ περ παραδεδωμένη εἰς τὰς ἀναμνήσεις τοῦ παρελθόντος, ἐξηκολούθησε, χάριν τῶν τέκνων τῆς, νὰ ἀπολαύῃ τῶν προνομίων τῆς ὑψηλῆς θέσεως, ἣν κατεῖχε, δικαιομένη ἐν πάσῃ τῇ πολυτελείᾳ καὶ λαμπρότητι τῶν προτέρων ἡμερῶν, ἀφοσιωμένη δὲ πρὸ πάντων τῇ λατρείᾳ τοῦ καλοῦ καὶ ἀγαθοῦ. Διέμενε δὲ ἔκτοτε ἐν τῷ μεγαλοπρεπέτῳ μεγάρῳ Τουλκτσίν ἐν Ῥωσίᾳ, τοῦ ὁποῦ οὗ παράδεισος κατέστη περιβόητος διὰ τὰς πολυδαπάνους φυτείας καὶ τοποθεσίας του. Δύω χιλιάδες δούλων εἰργάσθησαν ἐπὶ δέκα ἔτη πρὸς καταρτισμὸν αὐτοῦ καὶ οὕτως, ὡς ἐκ μαγείας, ἀνεφάνησαν, ἐν τῇ ἐρήμῳ καὶ ἀγόνῳ πεδιάδι τῆς Ῥωσσίας γραφικώτατα συμπλέγματα βράχων, ὄρητικοὶ καταρράκται, χλοεραὶ ἐκτάσεις καὶ ὑψηλὰ βαθύσκια δένδρα. Λευκοὶ ἔλαφοι ἀνεζωογονοῦν τὸ ἄλσος, ἐπιχρύστα δὲ ἐνετικὰ ἀκάτια καὶ μέλανες κύκνοι περιέπλεον ἐξ ἀμίλλης τὰς τεχνητὰς λίμνας τοῦ δάσους. Ἀγγλοὶ καὶ Γάλλοι ζωγράφοι διέτριβον πάντοτε ἐκεῖ, ἵνα ἀντιγράψωσι τὰς καλλονὰς τῆς φύσεως καὶ τῆς τέχνης καὶ ἀποστείλωσι πανταχόσε πρὸς ἀπομίμησιν. Ἔθος ὑπῆρχεν ἐν Τουλκτσίν νὰ πανηγυρίζωσιν ἐκαστὴν ἡμέραν ὡς ἑορτήν. Λαμπρὰ πυροτεχνήματα διετάρακτον συρίζοντα τὴν σιγὴν τῆς νυκτὸς, χερμόσυνοι δὲ συναυλία προσεῖλκον τοὺς ξενιζομένους εἰς χορόν. Οἱ ξένοι συνέρρον ἐξ ὅλων τῶν μερῶν τῆς οἰκουμένης, ἵνα ἴδωσι τοὺς θαυμασίους κήπους τῆς νέας Ἀρμίδας καὶ ἀπολαύσωσι τῶν ἀγαθῶν τοῦ βίου ὑπὸ τὴν σκέπην τῆς ἡγεμονικῆς αὐτῆς φιλοξενίας.

Ὁ κόμης de la Garde ἀνῆκεν εἰς τὴν χορείαν τῶν πλέον ἐνθέρμων πανηγυριστῶν τῆς ὠραίας Ποτότσκα· περιέγραψε δὲ αὐτὴν ὡς ἐξῆς: «Ἐρασμιώτερον πλάσμα τῆς πολυμνήτου κομήσεως Σοφίας οὐδὲ ἅπαξ ποτὲ ὑπῆρξεν ἐπὶ τῆς γῆς. Τεσσαρακονταετίς ἤδη ἐξῆσκει μεγίστην ἐπιρροὴν ἐπὶ τῶν περιστοιχοῦντων αὐτὴν, τόσον διὰ τῆς καλλονῆς τῆς, ὅσον διὰ τῆς φιλοφροσύνης τῆς. Οἱ κανονικοὶ χαρακτῆρες καὶ ἡ περιλαμπρὴ λευκότης τοῦ προσώπου τῆς, οἱ μέλανες φλογεροὶ ὀφθαλμοὶ τῆς, τὸ λεπτοφυὲς καὶ χάριεν ἀνάστημα ὡς καὶ ἡ ἀρμονία τῆς ὅλης μορφῆς τῆς παρίστανον ἐν τῇ πραγματικότητι σύνολον ἐφάμιλλον τῆς ἰδανικῆς ἐκείνης καλλονῆς,

τὴν ὁποῖαν ἀπεικόνισαν οἱ γλύπται τῆς ἀρχαίας Ἑλλάδος, ὡς ἀνέφικτον ἀπαυγὴν τῆς ἀκρας τελειότητος. Ὁλοκλήρους τόμους πρέπει νὰ γράψῃ τις, ἂν θελήσῃ νὰ παραστήσῃ ἀκριβῆ εἰκόνα τοῦ τερπνοῦ καὶ ποικίλου βίου, ὃν διήγον οἱ κάτοικοι τοῦ Τουλκτσίν. Ἡ Σοφία βλέπουσα ὁπόσῃν λατρείαν τῇ προσήνεγκον οἱ περὶ αὐτὴν, ἐδικαιοῦτο νὰ πιστεύῃ ὅτι ἦτον ὑπεράνθρωπὸν τι ὃν, μὴ ὑποκείμενον εἰς τοὺς νόμους τοὺς διέποντας τὰς τύχας τῶν ἀνθρώπων. Δὲν ἦτο ὅμως, οὕτως εἶπεν, μάταιοφρων, ἀλλὰ συνειδὺκα τὰ ἔξοχα πλεονεκτήματα, τὰ ὁποῖα τῇ ἐδώρησεν ἡ φύσις, ἐδέχετο μὲ γλυκύτατον μειδίαμα τὰ θυμιάματα, τὰ ὁποῖα τῇ ἀνεπέμποντο πανταχόθεν. Ἐλεήμων καὶ γενναϊόδωρος ἐξηγόραζεν ἐκαστὴν ἡμέραν τοῦ ἀμερίνου καὶ εὐδαίμονος βίου τῆς διὰ νέας τινας εὐεργεσίας. Μόνη ἠσχολεῖτο περὶ τὴν διεύθυνσιν τῶν ἐν Γαλλικῇ κτημάτων τῆς, τὰ ὁποῖα ἠδύναντο νὰ ἀπαρτίσωσιν αὐτόχρομα μικρὸν βασίλειον. Προσεπάθει δὲ παντὶ σθένει νὰ ἐλαφρύνῃ τὴν σκληρὴν καὶ βαρεῖαν τύχην τῶν δούλων τῆς καὶ ὑπεστήριξε διὰ πάσης θυσίας τὴν γεωργίαν. Ἐν τῇ κυνηγετικῇ ἀμάξῃ τῆς ἢ ἐπὶ μεγαλοπρεποῦς ὄρητικοῦ ἵππου διέτρεχε τὰς ἀπεράντους ἰδιοκτησίας τῆς, ἐπιθυμοῦσα νὰ ἐπιβλέπῃ ἰδίαις ὄμμασι πάντα. Μόνη ἡ ἐσπέρα ἀφιερουτο εἰς παντὸς εἶδους διασκεδάσεις, χοροὺς, συναυλίαις, θεατρικὰς παραστάσεις εἰς πᾶσαν γλώσσαν· ταύτας δὲ ἠδύοκει ἐνίοτε ἡ κόμησσα νὰ ἐπικαλλῶν, μετέχουσα αὐτῶν αὐτοπροσώπως.»

Ὁ κατ' ἐξοχὴν φιλόανθρωπος μονάρχης Ἀλέξανδρος Α', ἐκτιμῶν τὰς εὐγενεῖς διαθέσεις καὶ τὴν πρὸς τὸ εὐεργετῆν κλίσιν τῆς Σοφίας, μεριμνῶν δὲ καὶ περὶ τῆς πασχούσης ὑγείας τῆς, ἐδωρήσατο αὐτῇ πρὸς ἔνδειξιν ἰδιαζόντος σεβασμοῦ ἐκτεταταμένην ἐπιθαλάσσιον κοιλάδα, μετὰ δὲ δύο ἀκρωτηρίων, ἐν Κριμαίᾳ, ὅπως, ἀναπνεύουσα τὴν ζωογόνον αὔραν τῆς θαλάσσης, ἀναλάβῃ ὑπὸ τὴν ἐπήρειαν κλίματος εὐκραοῦς καὶ τερπνοῦ ὡς τὸ τῆς πατρίδος τῆς. Διακείμενουσα ὅθεν ἡ Σοφία ἐν τῇ ἐκεῖ ἰδιοκτησίᾳ τῆς, διεχάραζεν αὐτῇ μόνη τὸ σχέδιον τῆς μόλις ἀναπτυσσομένης κωμοπόλεως, ἐπιτηροῦσα μόνη πᾶσαν ἐργασίαν. Πολλάκις ὅμως κρυφία τις λύπη κατεκυρίευσεν τὴν ὠραίαν Ἑλληνίδα. Πολλάκις ἐθεάθη ἐπὶ τῆς κορυφῆς ἑνὸς τῶν ἀκρωτηρίων, ἀναζητοῦσα εἰς τὸν ὀρίζοντα, ὡσπερ ἡ Ἰριγένεια, μὲ δακρύνοντας ὀφθαλμοὺς τὰς ἑλληνικὰς ἀιτὰς, ἐπαναλαμβάνουσα μὲ ὑποτρέμουσαν φωνὴν τὸ περιηλημένον ὄνομα τῆς μητρὸς τῆς, καὶ ἀναπολοῦσα καθ' ἑαυτὴν τὰς εὐτυχεῖς ἡμέρας τῆς παιδικῆς τῆς ἡλικίας, ὡς εἶχε διέλθει ἐπὶ τοῦ ἱεροῦ ἐδάφους τῆς πατρίδος. Τῇ ἐπῆλθε μάλιστα ἡ ἰδέα νὰ ἀνοικοδομήσῃ ἐπὶ τοῦ προσφιλοῦς ἐκείνου χώρου μεγάλην πόλιν, τὴν ὁποῖαν ἐπεθύμει νὰ ἐπονομάσῃ Σοφιάπολιν, καὶ ὅπου

εσκόπει νὰ παράσχη ἄσυλον εἰς ἀγαθὸς, ἐκρέτους καὶ φιλοπόνους οικογενεῖας. Φλεγόμενη ὑπὸ τοῦ διακαοῦς πόθου τοῦ νὰ βλέπῃ τὴν εὐτυχίαν ἀντανκλωμένην ἐπὶ τῶν προσώπων τῶν περὶ αὐτὴν, ὑπερεπλήρου τῶν εὐεργετημάτων της τοὺς πένιτας καὶ δυστυχεῖς· ἐτιμήθη δὲ ὡς ἀγία γυνή.

Ἡ Σοφία πόλις δὲν ἐκτίσθη· ἀλλ' ἴσως οἱ θησαυροὶ τῆς Σοφίας δυσκόλως ἤθελον ἐπαρκέσει πρὸς πραγματοποιήσιν τόσῳ μεγαλεπήδου ἐπιχειρήσεως.

Τῷ 1822 κκετελήθη ὑπὸ στηθικῆς νόσου, ἥτις ἠνάγκασεν αὐτὴν νὰ σπεύσῃ πρὸς θεραπείαν παρὰ τοῖς περιθρῦλῆτοις τότε ἰατροῖς Hufeland καὶ Horn, ἐν Βερολίῳ, ὅπου, καὶ περ προβεβηκυῖα τὴν ἡλικίαν, ἔτυχεν ἀσμένου ὑποδοχῆς. Αἱ ἐπιστημονικαὶ ὁμῶς γνώσεις τῶν ἐξόχων τούτων ἰατρῶν δὲν ἠδυνήθησαν νὰ ἀποτρέψωσι τὸν κίνδυνον. Ἡ Σοφία Ποτότσκα ἀπέθανεν ἐν Βερολίῳ, τῷ 1823.

Ἡ χαρίεσσα εἰκὼν αὐτῆς ἀνευρέθη μεταξὺ τῶν ἀριστοτεχνημάτων τοῦ πρίγκηπος Ἑρρίκου τῆς Πρωσσίας. Κατὰ πᾶσαν δὲ πιθανότητα, ἐδωρήθη μετέπειτα ὑπὸ τῆς αὐτοκρατορικῆς οικογενεῖας εἰς τὸ ἐν Βερολίῳ μουσεῖον.

K. E. F. F.

ΟΙ ΕΠΑΙΤΑΙ ΤΗΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΕΩΣ

Ἄλλ', ἐὰν κατατάξωμεν μεταξὺ τῶν ἐπιτηδεύματων καὶ τὸ τῆς ἐπιχειρίας, θὰ κινήσωμεν τὸν γέλωτα ἄρᾳ γε ἢ τὸν οἶκτον τοῦ ἀναγνώστου; Καὶ, οἱ ζητιάνοι ἀποτελοῦσιν ἐν Κωνσταντινουπόλει *εἰσάφιοι* (συντεχνίαν), ἔχουσι τοὺς κανόνας τῶν, τοὺς μαῖστωρὰς τῶν, καὶ πρὸ πάντων τὸν κορυφαῖον τῆς συντεχνίας, τὸν Πρωτομαγίστρω! Ἡκουσέ τις πάντως καὶ εἶδε τὸν τυφλὸν ἐκεῖνον πρὸςβύτην, ψαλμῶδουντα μετὰ φωνῆς λιγυρᾶς τὸ κλασικὸν ἐκεῖνο θρηνητικὸν τοῦ ᾄσμα:

Ἦμέρα καὶ νύκτα εἰς τὰ σκοτεινὰ εἶμ' ὁ καυμένος!

Κόσμον ἀκούω, καὶ κόσμον δὲν βλέπω κτλ.

καὶ τὰς γυναῖκας, παντοῦ εὐσυμπαθήτους καὶ φιλοπτώχους, ἐν Κωνσταντινουπόλει δὲ πολὺ φιλοπτώχοτερας, ἴσως διότι τὸ τῆς τύχης πάλιντροφον, καὶ μάλιστα διὰ τὰς πυρκαϊὰς, εἶν' ἐπισιθητότερον, ν' ἀνοίγωσι, τίς ταχύτερον, τὰς θύρας ἢ τὰ παράθυρα, καὶ νὰ γεμίζωσι κομματίων ἢ κεραυτίων τὴν πύραν καὶ τὸ θυλάκιον τοῦ τυφλοῦ. Αἱ! ὁ τυφλὸς οὗτος εἶνε τῶν ζητιάνων ὁ Πρωτομαγίστρω· αὐτὸς δίδει τὸ δικανίκιον, ὡς ἐὰν εἴπωμεν τὸν πῆχυν, τὸ δίπλωμα εἰς τοὺς ἐγκριθέντας ἑταίρους· ἄνωγ τῆς ἀδείας αὐτοῦ δὲν δύναται ζητιάνος νὰ ἐπαιτήσῃ παρὰ τῶν ἐκκλησιῶν τὰς θύρας, διότι ὅλα τῶν συνεταιρίων τὰ δικανίκα ἐγείρονται ἐναντίον του, καὶ ὁ *κεαγιᾶς* (ἔχουσι, καθὼς ὅλοι αἱ συντε-

χίαι, καὶ *κεαγιᾶν*) τὸν σύρει ἔξω τῆς χορείας. Ἐὰν δὲ ἔχη τις περιέργειαν καὶ τοῦ βαστᾶ ἢ καρδία, ἡμπορεῖ νὰ ὑπάγῃ τὸ ἑσπέρας μίας δευτέρας (διότι ἡ Κυριακὴ τῶν ζητιάνων εἶνε, γνωστὸν καὶ φυσικὸν τοῦτο, ἡ δευτέρα) ἢ μεγάλης ἑορτῆς, εἰς τὴν ζητιανοφωλεῶν, οἰκίαν ὑπερεκτεταμένην ἐν τῷ Διπλοφανάρῳ ἢ τῷ Σκορδαλιὰ-μαχαλῆ, ἀποφέρουσα εἰς τὸν ἰδιοκτήτην οὐκ εὐκαταφρόνητον εἰσόδημα, καὶ θέλει ἴδῃ τοὺς ταλανίζομένους τούτους πτωχοὺς τραγωδοῦντας, γελῶντας, ἀστείζομένους, φιλονεικοῦντας, μεθύοντας, ἀτακτοῦντας, εὐθυμότερον παρ' ὅσων οὐδεὶς τῶν ἄλλων πτωχῶν, τῶν ἀληθῶς δυστυχῶν· θέλει παρευρεθῆ εἰς τοὺς γάμους τυφλῆς μετὰ χωλοῦ ἢ τανάπαλιν. Ἰδίως δὲ τὴν 12 τοῦ Νοεμβρίου, καθ' ἣν τελεῖται ἡ μνήμη τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Ἐλεήμονος, τοῦ πάτρωνος τῶν ἐπαϊτῶν, ὅλον τὸ ζητιανολόγιον, καθαρίως ἐνδεδυμένον, ἀφ' οὗ πνηγυρήσῃ ἀπὸ πρωτὰς διὰ λειτουργίας ἀρχιερατικῆς καὶ ἀρτοκλασίας τὴν ἑορτὴν, νὰ συνέλθῃ τὸ ἑσπέρας εἰς κοινὴν τράπεζαν, δαψιλῶς, ἐὰν οὐχὶ ἀβρῶς, ἐφωδιασμένην ἐξ ἑράνου, ἥτις ἐκτρέπεται πολλάκις εἰς ὄργια. Ἄς ζητήσῃ ἐκεῖ τὴν οἰκίαν τοῦ Πρωτομαγίστρωρος, καὶ θέλει ἴδῃ αὐτὸν ἀρχοντικῶς ἐνδυμένον καὶ καπνίζοντα εἰς τὴν κόγχην του· τὴν δὲ γυναῖκα καὶ τὰς θυγατέρας του πλουσίως κεκοσμημένας· ἐξετάσας δὲ, θέλει μάθῃ ὅτι ἐκάστη τῶν θυγατέρων ἔχει προῖκα 30—40 χιλιάδας γρόσια. Ὅλα ταῦτα δὲν εἶνε πρωτάκουστα· ἀνάγνωθι τὴν *Ἀδ. ἡγ. τῶν Θαυμάτων* (Cour des Miracles) τοῦ Βίκτωρος Οὐγῶ· ἢ μάλλον ἀκούσωμεν τί λέγει περὶ τῶν ἐν Λονδίῳ ζητιάνων ὁ Colghoun, εἰς τῶν ἀρχόντων τῆς Βαβυλωνος ἐκείνης: «Ἐκτὸς τῶν εἰκοσι χιλιάδων ἀτόμων, τὰ ὅποια ἐξυπνοῦσι καθ' ἡμέραν ἐν Λονδίῳ, χωρὶς νὰ ἠξέυρωσι πόθεν θὰ προμηθευθῶσι τὴν τροφὴν τῶν καὶ ποῦ θὰ κοιμηθῶσι τὸ ἑσπέρας, ὑπάρχουσι δεκαεὶς χιλιάδες ἐπαῖται, ὀργανισμένοι εἰς συμμορίας, κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἥττον πολυαριθμοῦς, οἵτινες ἐκμεταλλοῦσι τὰς διαφόρους τῆς πόλεως συνοικίας, δαπανῶντες, καθ' ὑπολογισμὸν, δύο—τρία σελίνια τὴν ἡμέραν. Συνέρονται δὲ ἄπαξ τοῦ ἔτους εἰς γενικὴν συνέλευσιν, ὅπου συζητοῦσι περὶ τῶν συμφερόντων τοῦ *εἰσναφίου*. Ὁ James Turner, ἐπαῖτης πάνυ γνωστὸς ἐν Λονδίῳ, ἐξοδεύει καθ' ἑβδομάδα πενήτηντα σελίνια· ἐκτιμᾷ δὲ τὴν ἀξίαν τοῦ χρόνου του ἐν σελίνιον τὴν ὥραν, ὥστε πρέπει ν' ἀποταμιεύῃ καὶ περίσσευμα. Ἡ σύζυγός του ἔχει διδασκῆριον ἐπιχειρίας διὰ τὰ κοράσια, ὅσα θέλουσι νὰ ἐπιδοθῶσιν εἰς τὸ ἐπικερδὲς τοῦτο *ἐπάγγελμα* κτλ.» Παντοῦ τὰ πάντα.

Οἱ ἐπαῖται καὶ τὰ βράκια αὐτῶν μᾶς ἐνθυμίζουσι τοὺς παλαιοπόλας καὶ ἀπορουχοσυνάκτας, καὶ αὐτοὶ μᾶς ἐπαναφέρουσιν εἰς τὸ ἐν Κωνσταντινουπόλει Ψειροπάζαρον, τὸ ὅποιον καὶ ἐδῶ,